

Jakimowicz, Teresa

"Przegląd zabytków miasta Poznania (urbanistyka, architektura, budownictwo)", Izabela Jasiecka, Henryk Kondziela, Poznań 1965 : [recenzja]

Ochrona Zabytków 19/1 (72), 94-95

1966

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

J. Menardi, *Denkmalpflegerische Probleme in den Altstädten Tirols (Problemy konserwatorskie ośrodków staromiejskich Tyrolu)*, s. 158—162, 3 il., 1 plan. Spośród omówionej skrótowo, różnorodnej problematyki na szczególną uwagę zasługują problemy komunikacyjne małych osiedli, gdzie prywatny handel i usługi sprzeciwiają się budowie omijających zabudowę obwodnic, co powoduje konieczność wyburzeń substancji zabytkowej przy poszerzaniu starych tras przelotowych, prowadzących wąskimi uliczkami.

G. Mossler, *Städte unter Asphalt und Beton (Miasta pod asfaltem i betonem)*, s. 162—164, 1 rys. Artykuł postuluje intensyfikację badań archeologicznych na terenie miast, argumentując ich celowość dotychczasowymi osiągnięciami i istniejącymi możliwościami (większość osiedli z przedhistoryczną metryką, spora ich liczba na miejscu rzymskich miast i obozów).

Recenzje.

M. Merian, *Topographia Germaniae*, bm 1963, (W. Frodl), s. 165.

H. Simon, *Das Herz unserer Städte*, Essen 1963, (W. Frodl), s. 165.

Die Städte Mitteleuropas im 12. und 13. Jahrhundert, „Beiträge zur Geschichte der Städte Mitteleuropas”, Bd. 1., Linz 1963, (W. Frodl), s. 165.

F. Fuhrmann, *Salzburg in Alten Ansichten*, Salzburg 1963, (W. Frodl), s. 166.

W. Alzinger, *Die Stadt des siebenten Weltwunders*, Wien 1962, (W. Frodl), s. 166.

G. Mazzariol, T. Pignatti, *La pianta prospettica di Venezia del 1500 disegnata da Jacopo de'Barbari*, Venezia 1963, (O. Demus), s. 166.

De Nederlandse Monumenten van Geschiedenis en Kunst, Deel V, *De Provincie Limburg*, s'Gravenhage 1962, (I. Höfer), s. 167.

Reihe: Dome, Kirchen, Klöster, Bd. 1—8, Frankfurt/Main 1963, (G. Bittner), s. 167.

Jahrbuch des Stiftes Klosterneuburg, Neue Folge, 1. Bd. 1961, 2. Bd. 1962, Klosterneuburg, (G. Bittner).

P. Karnitsch, *Die Linzer Altstadt*, „Linzer Archeologische Forschungen Bd. 1. Linz 1962, (H. Stiglitz), s. 168.

R. Feuchtmüller, *Friedrich Gauermann 1807—1862*, Wien 1962, (E. Gasselseder), s. 168.

Venezia, Milano 1963, (O. Demus), s. 168—169.

G. Lesky, *Barocke Embleme in Vorau und anderen Stiften Österreichs*, Graz 1963, (H. Aurenhammer), s. 169.

D. Radocsay, *Gotische Tafelmalerei in Ungarn*, Budapest 1963, (O. Demus), s. 169—170.

H. D. Ingenhoff, *Der Meister von Siegmaringen, Die Malerfamilie Strüb aus Veringenstadt*, Stuttgart 1962, (G. Tripp), s. 170.

Die Kunstdenkmale des Kreises Rügen, Leipzig 1963, (I. Höfer), s. 170.

H. Aurenhammer, *Lexikon der christlichen Ikonographie*, Wien 1962, (Redakcja).

Marian Arszyński

R E C E N Z J E

5 Izabela Jasiocka, Henryk Kondziela *Przegląd zabytków miasta Poznania (urbanistyka, architektura, budownictwo)*, Poznań 1965. Wyd. Prez. Rady Narodowej m. Poznania, Wydział Kultury, Konserwator Zabytków Miasta, 102 strony, plan rozmieszczenia zabytków.

Wiele już powiedziano i napisano na temat społecznego aspektu zagadnienia ochrony zabytków oraz koniecznej w związku z tym popularyzacji problematyki konserwatorskiej i wiedzy o zabytkach sztuki. Jest rzeczą oczywistą, że tak pożądana współpraca władz konserwatorskich ze społeczeństwem nie może rozwijać się prawidłowo, o ile nie zostaną jak najszerzej upowszechnione podstawowe wiadomości o zabytkach i ich roli w życiu społeczeństwa, a wreszcie o już przeprowadzonych pracach konserwatorskich i o potrzebie dalszej opieki nad artystycznym dorobkiem przeszłości.

Prace naukowe z tej dziedziny nie wszędzie docierają i nie zawsze znajdują chętnego odbiorcę; ciesząca się na ogół olbrzymim powodzeniem literatura popularna i popularyzatorska niejednokrotnie nie staje na wysokości zadania. W tych warunkach wydawane w ciągu ostatnich lat przez terenowe władze konserwatorskie „przeglądy zabytków” spełniają rolę niezwykle pożyteczną, tym ważniejszą, że jako: *przeznaczone w zasadzie dla celów służbowych i popularyzatorskich*, trafiają do wszystkich osób i instytucji urzędowo zajmujących się tym zagadnieniem. „Przeglądy” te, opracowane są w oparciu o materiały zebrane w związku z pracą urzędów konserwatorskich, rezultaty ogólnopolskiej klasyfikacji zabytków w r. 1962, a jednocześnie wykorzystują wyniki najnowszych, przeważnie nieopublikowanych jeszcze badań (często prowadzonych z inicjatywy i dla potrzeb konserwatora). Dla zainteresowanego amatora stanowią niezastąpione źródło rzetelnych wiadomości, pozwalających pogłębić znajomość zabytków terenu i zrozu-

mieć ich znaczenie. Dla fachowca natomiast posiadają wartość „reference book”, szczególnie na terenach, dla których nie wydano jeszcze Katalogu Zabytków Sztuki IS PAN.

Jednym z miast, któremu *przegląd zabytków* musi chwilowo zastąpić ich katalog, jest Poznań. Przegląd zabytków jego urbanistyki, architektury i budownictwa opracowali z całą znajomością rzeczy Izabela Jasiocka i Henryk Kondziela. Wstęp do tej publikacji uzasadnia jej cele, wyjaśnia pojęcie zabytku i mówi o roli zabytków w życiu współczesnego miasta. Omawia też założenia ogólnopolskiej klasyfikacji zabytków. Właściwy przegląd zabytków wyodrębnia założenia urbanistyczne, obwarowania, architekturę świecką, budownictwo mieszkalne, architekturę sakralną. Żałować wypada, że nie uwzględniono pomników, które zdają się stanowić istotny element założeń urbanistycznych. Poszczególne obiekty opracowano wg powszechnie przyjętego w tych wypadkach schematu: adres i klasa zabytku, krótki zarys historii własności i dziejów budowy, zwięzła charakterystyka obiektu, a wreszcie przebieg prac rekonstrukcyjnych i konserwatorskich z podaniem nazwisk autorów. Szczególnie fragmenty odnoszące się do powojennej odbudowy zabytków mają wartość nieledwie źródłową; po raz pierwszy bowiem zebrano i opublikowano dokładne o nich informacje i to dla wszystkich obiektów zabytkowych w mieście.

Omawiane opracowanie przy wszystkich swoich zaletach nasuwa jednak kilka uwag krytycznych. Bardzo dyskusyjne wydaje się umieszczenie gmachów kolegium i szkoły jezuitskiej wśród architektury świeckiej. Autorzy zastanawiali się zresztą nad tym problemem (s. 9), i swoje stanowisko uzasadnili dwuwiwkową niemal funkcją kolegium jako siedziby władz świeckich. Nie zmienia to jednak historycznego faktu, że obydwa te gmachy, pomimo że przeznaczone im w chwili budowy funkcje pełniły tylko przez lat kil-

kadziesiąt, powstały jako elementy założenia jezuickiego i to właśnie zdecydowało zarówno o ich związaniu przestrzennym, jak też i o kształcie architektonicznym. Ponadto tylko w całym zespole gmachów pojezuickich, z obecną farą łącznie, tłumaczy się wysokie (I klasa) zaszerogowanie i szkoły i kolegium. Kwestię tę rozwiązałyby może wyodrębnienie zespołów poklasztornych i klasztornych jako podrozdziału między architekturą świecką i sakralną. Nie zawsze konsekwentnie przestrzegali też autorzy obowiązującej w tego rodzaju opracowaniach zasady, że obszerność i szczegółowość informacji jest wykładnikiem wartości obiektu. Kilka drobnych błędów rzeczowych zakradło się do opracowania Ratusza (s. 19), podczas gdy zerowa klasa tego zabytku (jedynego notabene tej rangi w Poznaniu) nakładałaby obowiązek szczególnej pieczołowitości w przygotowaniu tego właśnie tekstu. Wydaje się też, że nie najsprawiedliwiej ocenili autorzy konserwację Ratusza w latach 1910—13. Istotnie, przeprowadzono wtedy tendencyjne zmiany, ale przedsięwzięte wówczas prace budowlane uratowały jednocześnie Ratusz przed grożącą mu ruiną. W trakcie tych robót odkryto też wiele elementów renesansowych, wykorzystanych następnie przy wielkiej konserwacji i odbudowie Ratusza w latach 1945—54. Sądzić by można, że także i to powinno być zostać powiedziane, skoro już autorzy zdecydowali się — w tym jednym zresztą tylko wypadku — na ocenę

prac konserwatorskich. Nieporozumieniem jest też określenie architekta i teoretyka architektury Bartłomieja Wąsowskiego jako: *jednego z kierowników robót budowlanych* przy kościele jezuickim (s. 74). Wszechstronne wykształcenie i kwalifikacje zawodowe z pewnością wyznaczały Wąsowskiemu znacznie ważniejszą rolę przy tej budowie.

Niezależnie od powyższych uwag raz jeszcze wypada podkreślić, że omawiana publikacja posiada pierwszorzędne znaczenie dla popularyzacji zagadnień konserwatorskich, a także bezsporną wartość rzeczowego informatora, opartego o wyniki najnowszych badań konserwatorskich i naukowych. Na podkreślenie zasługuje też uzupełniająca książkę bibliografia Poznania, która zawiera także i prace niepublikowane.

Na zakończenie warto przypomnieć, że opracowanie tego rodzaju kompendium podstawowych wiadomości o zabytkach Poznania stało się możliwe przede wszystkim dzięki powojennym pracom konserwatorskim i związanym z nimi badaniami naukowym. Z tego punktu widzenia książka Jasieckiej i Kondzieli stanowi niejako podsumowanie dwudziestoletniego dorobku konserwatorstwa i ochrony zabytków na terenie Poznania.

Teresa Jakimowicz